

Wyrok z dnia 5 marca 2003 r.

II UK 196/02

Do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego w § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) wlicza się okresy wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach stanowiących załącznik do tego rozporządzenia, jeżeli są one uznane za okresy składkowe w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1 lub 6 ust. 2 pkt 1 lit. d ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.).

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Sędziowie SN: Beata Gudowska, Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 marca 2003 r. sprawy z wniosku Jerzego W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 grudnia 2001 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 11 grudnia 2000 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w G. odmówił przyznania wnioskodawcy Jerzemu W. prawa do emerytury wobec braku wymaganego piętnastoletniego okresu pracy w szczególnych warunkach.

Po rozpoznaniu odwołania wnioskodawcy Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni wyrokiem z dnia 10 września 2001 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury poczynając od 24 listopada 2000 r. Sąd ustalił, że wnioskodawca urodzony 4 grudnia 1938 r. osiągnął wiek 60 lat i okres zatrudnienia wynoszący ponad 30 lat. Ma także

piętnastoletni okres pracy w szczególnych warunkach po wliczeniu okresu od 20 maja 1971 r. do 19 grudnia 1975 r., w którym korzystając z urlopu bezpłatnego w macierzystym zakładzie pracy wykonywał pracę w Stoczni Remontowej w Hawanie na podstawie umowy zawartej z polskim przedsiębiorstwem „P.”. Przedsiębiorstwo to pobierało wypłacane przez pracodawcę kubańskiego wynagrodzenie, a wnioskodawcy wypłacało świadczenie określone w umowie. Okres pracy za granicą został uznany przez organ rentowy za okres składkowy, gdyż wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu. Sporną kwestią było uznanie tego okresu za okres pracy w szczególnych warunkach. Wnioskodawca zajmował stanowisko inżyniera do spraw produkcji w stoczni remontowej, które to stanowisko wymienione jest w wykazie A, dział XIV, poz. 24 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), zatem wykonywał pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu tego rozporządzenia. Przepisy rozporządzenia (§ 1 ust. 1 i 2) nie zawierają wymogu, aby praca w szczególnych warunkach była wykonywana w Polsce.

Apelacja organu rentowego została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 20 grudnia 2001 r. [...]. Sąd Apelacyjny uznał, że prawo do emerytury przysługuje wnioskodawcy na podstawie art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wnioskodawca spełnia wszystkie wymogi określone w tym ostatnim przepisie - wiek wynoszący dla mężczyzn 60 lat, okresy składkowe i nieskładkowe wynoszące 25 lat i wymagany piętnastoletni okres wykonywania prac w szczególnych warunkach, wymienionych w wykazie A. Ten ostatni okres został wyliczony na podstawie świadectw pracy i wynosi łącznie 16 lat. Uwzględnia się przy tym okres 4 lat, 6 miesięcy i 29 dni pracy w Stoczni Remontowej w Hawanie na stanowisku mechanika do spraw produkcji w stoczni remontowej oraz okres 1 roku i 12 dni pracy na statku obcego armatora wykonywanej za pośrednictwem Agencji Morskiej w G. na stanowisku mechanika-kierownika grupy remontowej. Oba te stanowiska figurują w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia. Jak trafnie wskazał Sąd pierwszej instancji w

§ 1 ust. 2 rozporządzenia nie znalazł się przepis o konieczności wykonywania zatrudnienia na stanowisku wymienionym w wykazie na terenie Polski.

Wyrok ten zaskarżył kasacją Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w G. i wskazując jako podstawę kasacji naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i § 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i wniósł o jego zmianę wyroku oraz zmianę poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu kasacji podniósł, że powołane rozporządzenie ma zastosowanie do pracowników wykonujących pracę w szczególnych warunkach na stanowiskach wymienionych enumeratywnie w załączniku do rozporządzenia (§ 1 ust.1). Stanowiska takie ustalali w podległych i nadzorowanych przez siebie zakładach pracy właściwi ministrowie, kierownicy urzędów centralnych oraz centralne związki spółdzielcze (§1 ust. 2). Przepis ten, aczkolwiek nie przystający do obecnego ustroju społeczno-gospodarczego, ma nadal moc obowiązującą. Dlatego też Sąd Najwyższy uchwałą składu siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r. trafnie rozszerzył zakres jego stosowania na pracowników zatrudnionych u pracodawców prywatnych. Organ rentowy nie neguje faktu, że wnioskodawca we wskazanym okresie pracował w warunkach noszących znamiona szczególności i szkodliwości. Nie podważa także faktu, że w spornym okresie podlegał on polskiemu ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik w związku z czym uznał ten okres za okres składkowy. Jednakże dla uwzględnienia do uprawnień emerytalnych okresów pracy w szczególnych warunkach, co wynika wprost z treści § 1 rozporządzenia, niezbędne jest także wykonywanie tych prac w zakładach podległych i nadzorowanych przez polskich ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz związków spółdzielczych. Tylko tacy pracodawcy mieli prawo do określania w sposób wiążący stanowisk pracy, na których zatrudnienie uprawnia do prawem określonych preferencji w nabywaniu świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Reasumując wynik wykładni § 1 należy stwierdzić, że warunkiem koniecznym uwzględnienia każdego okresu pracy w szczególnych warunkach jest to, by zatrudnienie było wykonywane wprawdzie niekoniecznie na terytorium kraju, ale u pracodawcy będącego osobą prawa polskiego. W przypadku wnioskodawcy polska jednostka gospodarcza „P.” nie była pracodawcą, lecz pośrednikiem w zawarciu umowy o pracę. Faktycznym pracodawcą wnioskodawcy było Ministerstwo

Transportu Republiki Kuby. Z przepisu § 1 rozporządzenia nie można wyinterpretować normy, która rozciągałaby moc jego obowiązywania na pracowników zatrudnionych poza granicami kraju. Z tych samych powodów nie powinien być doliczony okres pracy na statku obcego armatora na podstawie umowy za pośrednictwem Agencji Morskiej w G.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawą prawną żądania emerytury w wieku niższym niż wymagany dla mężczyzn wiek 65 lat jest w przypadku wnioskodawcy przepis art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który stanowi, że ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. będącymi pracownikami, o których mowa w ust. 2 - 3, zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1. Przepis art. 32 pkt 4 stanowi, że wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Przepisami dotychczasowymi w rozumieniu tego przepisu są przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach. Do wnioskodawcy ma zastosowanie przepis § 4 ust. 1, który w stosunku do pracownika, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, zawiera następujące wymogi : wiek emerytalny wynoszący dla mężczyzn 60 lat, okres zatrudnienia wynoszący dla mężczyzn 25 lat i co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Przez okres zatrudnienia rozumie się zgodnie z terminologią używaną w powołanej ustawie okresy składkowe i nieskładkowe wymienione w art. 6 i 7 oraz art. 10 ust. 1, natomiast okresy pracy w szczególnych warunkach, to okresy wymienione w wykazach A i B załącznika do rozporządzenia oraz inne okresy pracy lub służby wymienione w § 4 ust. 3 i w § 5 - 10.

W kasacji nie przeczy się, że wnioskodawca spełnia wszystkie te warunki, w szczególności nie przeczy się, że stanowiska, na których wykonywał pracę w szczególnych warunkach są wymienione w wykazie A i że wnioskodawca wykonując te pracę miał status pracownika; zatrudnienie było wykonywane na podstawie umowy o pracę. Twierdzenie, że spełnienie tych warunków nie uprawnia do emerytury skarżą-

cy opiera na treści § 1 rozporządzenia, który to przepis jego zdaniem wyłącza uwzględnienie okresu pracy w szczególnych warunkach wykonywanej za granicą u zagranicznego pracodawcy. Ma na to wskazywać uregulowanie zawarte w ust. 2 tego przepisu, który stanowi, że właściwi ministrowie, kierownicy urzędów centralnych oraz centralne związki spółdzielcze w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalają w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowiska pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach. Według rozumowania wnoszącego kasację przepisy rozporządzenia, w tym przepis § 4, stosuje się tylko do pracowników zakładów podległych lub nadzorowanych przez organy wymienione w powołanym przepisie, co wyklucza pracowników zatrudnionych u zagranicznych pracodawców.

Sąd Najwyższy nie podziela takiej wykładni, czemu dał wyraz w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243), stwierdzając, że prace wymienione w § 4 - 8a rozporządzenia są pracami w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach bez względu na status własnościowy pracodawcy. Uchwała ta stanowiła odpowiedź na zagadnienie prawne dotyczące wykonywania prac w szczególnych warunkach u prywatnego pracodawcy i dlatego odnosi się jedynie do statusu własnościowego pracodawcy. Jednakże argumentacja przemawiająca za równym traktowaniem pracowników prywatnych i uspołecznionych zakładów pracy w zakresie możliwości wcześniejszego przechodzenia na emeryturę odnosi się również do równego traktowania pracowników zatrudnionych u polskich pracodawców i u pracodawców zagranicznych. W uzasadnieniu omawianej uchwały podniesiono, że zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy odesłanie do przepisów dotychczasowych można odnosić tylko do tych przepisów rozporządzenia, które regulują materię określoną w tym przepisie, a więc wiek emerytalny, rodzaje prac i stanowisk oraz warunki, na jakich osobom wykonującym te prace przysługuje prawo do emerytury. Tej materii nie dotyczy przepis § 1 ust. 2 zawierający jedynie wytyczne dla ministrów i innych organów, lecz nie odnoszący się w żaden sposób do uprawnień pracowników. Nie mieści się on w kategorii przepisów dotychczasowych, które stosuje się z mocy art. 32 ust. 4, zatem w systemie uregulowanym ustawą o emeryturach i rentach nie istnieje. W konsekwencji nie może on stanowić podstawy do wyłączenia stosowania § 4 ust. 1 rozporządzenia w stosunku do pracowników zatrudnionych u zagranicznych pracodawców. Do wymaganego w tym ostatnim przepisie okresu pracy w szczególnych warunkach wlicza się okresy

wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w stanowiących załącznik do rozporządzenia wykazach, jeżeli okresy te uznawane są za okresy składkowe w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1 lub art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d ustawy o emeryturach i rentach. Okresy wykonywania za granicą prac w szczególnych warunkach nie są uwzględniane tylko wówczas, gdy wymienione przepisy nie dają podstawy do uznania tych okresów za okresy składkowe. W przypadku wnioskodawcy sytuacja taka nie wystąpiła, gdyż w spornych okresach jego pracy były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego jest więc prawidłowe, a kasacja okazała się pozbawiona usprawiedliwionych podstaw. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy w oparciu o przepis art. 393¹² k.p.c. oddalił kasację.

=====